

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 7.

V Ljubljani, 1. aprila 1888. l.

XXVIII. leto.

Še enkrat v obrambo in pojasnilo.

Odkar gre za versko šolo, se je „Laibacher Schulzeitung“ mahom spreobrnila. Ona je bila, kakor pravi, vedno za versko vzgojo otrok, in da je bilo pod novimi liberalnimi postavami, kar se tiče verouka, verskih vaj, molitve v šoli tako, kakor je bilo poprej, da v tej stvari ni bilo nikake izpremembe. Duhovniki so namreč učili verouk, kakor poprej itd. Zdaj naj pa kdo še reče, da „Schulzeitung“ ni bila zmirom za versko šolo, dà, še bolj je skrbela za versko vzgojo, kakor tisti, ki jej očitajo, da se poteguje za brezversko šolo (kakor na pr. „Učiteljski Tovariš“). Logično bi tedaj vsak sklepal: To, kar je bilo do zdaj le po nekem kompromisu vsled porazumljenja liberalnim šolskim postavam vender le mogoče, naj se zanaprej postavno zatrdi, kar tudi zahtevajo novi predlogi o verski šoli. Toda ta list sklepa uprav drugače. Ako poudarja: „Mi smo bili zmirom za versko vzgojo“, zakaj pa zdaj toliko rohní zoper tiste, ki zagovarjajo versko vzgojo, zakaj pa pravi, da mir kalé tisti, ki hočejo razmere take, kakor so bile do zdaj mej miroljubnimi učitelji in duhovniki. — Čemu vsa ta hinavščina in zavijanje? Vsakdo vender vé, kaj namerava ta modri list, ki se je porodil z novimi šolskimi postavami 1873 l. — „Schulzeitung“ se ponosno baha, da je pripomogla šolske postave vpeljati, da je učiteljstvo vzbujala itd. Kaj pa je v resnici storila, to vé vsakdo, kdor se količkaj hoče potruditi, da bere njene strastne sestavke. Da na Kranjskem ni bilo toliko razdora mej učiteljstvom in duhovščino, je res; a to ni zasluga tega lista; zasluge njegove so le negativne. „Schulzeitung“ hotela je preklinjati slovenske učitelje, a prisiljena jih je bila blagoslovljati. — Učitelji in tudi liberalni Slovenci, kateri še niso zatajili národnega čuvstva, spoznali so, da tukaj ne gre le za klerikalizem, kakor se navadno imenuje prizadevanje za versko vzgojo, temuč da gre tudi za národnost.

Radi priznamo, da na Kranjskem še ni bilo tako hudo, kakor na pr. na Dunaji ali kod drugej, kjer so liberalci gospodarili po deželnih in okrajnih šolskih svétih. Pa to je perfidija, da ta list zaslugo sebi k dobremu šteje, in s téga stališča zagovarja zdanjo šolsko postavo. Da je zdaj zaradi duhovskega sonadzorstva, ki se predlaga, nastal tak hrup, nam je jasno in vsakemu umevno dokazuje, da so se vsi ti in taki ljudje le potajili, a ne spreobrnil. — „Schulzeitung“ piše: „Das Deutschthum hat so viel zu thun mit der Schule als der Slovenismus“ . . . . Zakaj pa v Ljubljano hodijo iz nemškega Gradca govorniki hujskat delavce zoper versko šolo?

Postave pridejo, pa se zopet prenaorejajo: drugačni sistem, drugačne postave. Kako vender to, da bi bila liberalna šolska postava od 1868. in 1869. l. nedotakljiva in nepotrebna kake izpremembe? Zakaj to postavo, prav za prav nje glavno načelo, liberalci in vsi njih poslušni učenci tako branijo, to užé sami vedo, a mi tudi vemo. Za versko šolo pa je ne le duhovščina, temuč za njo so tudi vsi oni konservativni poslanci, ki so do zdaj Slovence podpirali pri njih opravičenih zahtevah. —

Ko „Schulzeitung“ boljših dokazov zmanjka, zaletuje so zdaj užé tretjič v „Učiteljskega Tovariša“ ter mu vsaki pot naredí daljšo pridigo prav po Goethejevi pesni: „Und bist du nicht willig, so brauch' ich Gewalt“. Mej drugim tudi oponaša uredniku, da je pod liberalnim (nemškim) mestnim zastopom postal voditelj mestni deški ljudski šoli. Da so liberalni nemški gospodje, ki so tačas gospodovali na magistratu, bili pravični do učiteljstva, kar se tiče pravnih razmer, to je istina. Da so nam pa tačas nasprotniki bili tudi nekdanji prijatelji, to je pa tudi resnično, a pri vsem tem nam nihče ne more očitati kako dejanje, ki bi nas bilo onečastilo.

Nasprotniki verski šoli zdaj največ žugajo s tem, da bodo zopet nastopili oni časi, ko je učitelje žulil cerkveni jarem. Kdor govori o tem, da se bodo vrnili taki časi, ta se zeló moti. Učiteljem bode zapovedoval ta, ki jim lomi kruh, to je država ali pa dežela. Duhovščina bode govorila le v tem, kar se tiče versko-nravne vzgoje, in tako mora biti tudi v šoli, kjer se vzgojajo spoznavalci kakega do- ločnega veroizpovedanja.

„Schulzeitung“ vé za gotovo, da bode predlog o verski šoli pokopan; ona tudi vé, zakaj ni prišlo na vrsto prvo branje pred prazniki. Kaj pa, ko bi se vender le zmotila? Prvo branje ni prišlo na vrsto, ker so zaradi smrti nemškega cesarja za nekaj dni seje prenehale. — „Schulzeitung“ tudi pravi, da bodo liberalci postavo precej pokopali; ako pa pride v šolski oddelek, bodo rabili skrajna sredstva, da jo odklonijo. — To je vse verjetno. Opomnimo le to, da so tudi konservativni poslanci 1869. l. dvorano pred glasovanjem zapustili, a postava je bila vender le sklenjena. Zdaj so drugi časi, kakor so bili 1869. l. — Liberalizem pojema. Taafejevo ministerstvo hodi drugačna pota, kakor jih je hodilo Herbst-Giskravo. Ako se tudi v takej in v tej obliki ne vzprejme šolska reforma, kakor se predlaga, vzprejela se bode v drugačni obliki. Slovenci se tû pa tam bojé, da bi ti predlogi o verski šoli ne bili na škodo slovenskim šolam. Tû mi zaupamo v to, da na vsak način ostane XIX. člen osnovnih postav, in da bode na podlogi tega člena zmirom dovoljeno, v postavnih mejah potegavati se za šolo z učnim materinskim jezikom.

O šolskih boleznih.

Spisal **dr. Julij Kotzmuth**, c. kr. sanitetni asistent v Črnomlji.*)

C. kr. okr. šol. svét v Črnomlji zaukazal je voditeljem ljudskih šol poročati, katere bolezni se pri šolskih otrocih v okrajih največkrat nahajajo, kako se navadno imenujejo? Kako one vplivajo na vid, sluh, na druga čutila in sploh na telo drugih učencev in kateri so po mnénju učiteljstva viri in vzroki taistih? Dotična poročila izročil mi je c. kr. okr. šolski svét v pregled, da nasvetujem, kaj naj učitelji storé, da se bolezni, kolikor mogoče v pričetku zatirajo in njih razširjevanje zadržuje.

*) Ta zanimljivi spis nam je blagovoljno poslal slavni c. kr. okrajni šolski svét v Črnomlji, kateremu se tû zanj prisrčno zahvaljujemo.

Moje mnênje v tej prevažni stvari je naslednje:

Kadar vstopi otrok v šolo, predružači se njegovo življenje nagloma. Preje prost in navajen mnogo gibati se v čistem zraku na planem, mora sedaj v šoli mirno sedeti, pazljiv biti in svoje duševne moči natezati. Nesledki tacega premenjenega življenja pokažejo se kaj rade v tako imenovanih šolskih boleznih, katere bi jaz ločil v 4 oddelke: in sicer I. v bolezni očes, II. v bolezni hrbtišča, III. v kužne in nalezljive bolezni in IV. v nagle prigodljaje.

Dobro je, da poizvedó nekoliko naši gospodje učitelji o tej stvari, kajti veliko jih je, posebno na Belokranjskem, ki daleč okrog nimajo zdravnika, in si sami ne mógo pomagati. Kolikokrat oni lahko blagonosno delujejo in obvarujejo svoje varovance velike nesreče!

Pričnimo o boleznih očes, kolikor jih more učitelj ovirati. Vse priprave, katere silijo učenca, pisanje iz prevelike bližave, z nagneno glavo, in pritisnenimi prsi gledati, provzročijo kratek pogled, n. pr. neprimerne šolske klopí, premajhna pisava in tisk, pre-slaba ali prevelika svetloba, nadalje naval krví v možgane, slab zrak v šolskih sobah. Zatorej je treba, da so šolske klopí narejene po higijenskih načrtih, da imajo šolske knjige pripravno pisavo. Naloga učiteljev pa je skrbeti, da učenci ravno sedijo, glava jim ne sme naprej viseti, da se ne navadijo pisave preblizo gledati; na dalje, da je šolska soba primerno razsvetljena, prezračena, in ni prašna. Ta naloga je velika in mnogo otrok bode svoj zdrav pogled obdržalo, ter bodo ves čas svojega življenja svojemu skrbljivemu učitelju hvaležni. Razume se, da je treba vsako obolenje na očeh zdravniku v ozdravljenje izročiti.

Obrnimo se zdaj na bolezni hrbtišča. Užé zgoraj sem omenil, da pripomaga slabo sedenje k očesnim boleznim, ali slabo držanje telesa in sedenje še v veliko večí meri škoduje mlademu telesu. Otroci se pri pisanji in branji navadijo postrani sedeti, njihovo hrbtišče in mišice so slabe, ter si iščejo lege, v kateri butaro telesa najlažje nosijo.

Na ta način skriví se mehko hrbtišče in otroci postanejo hlimbasti ali grbasti (die verschiedenartigen Wirbelsäuleverkrümmungen). To s časoma na ostalo truplo slabo vpliva, posebno pa na prsne organe, pljuča in srce. Častito učiteljstvo je sè svarenjem v stanu takšne nelepe in škodljive nasledke šolskih bolezni zatreti.

Pridemo h kužnim boleznim, h kojim se prištevajo „kolera, koze, škrlat (Scharlach), gute (Diphtheritis), davica (Croup), vročinska bolezen (Typhus*), doberci (Masern), oslovski kašelj (Keuchhusten), divje koze (Schafblattern), griža, podušesna bula, egiptska očesna bolezen, šajn itd., katere zavirati je popisano v razglasilu vis. c. kr. deželnega šolskega svéta z dné 16. septembra 1885, šte. 1520. Hočem na kratko znamenja teh bolezni narisati, da se pri dani priliki ena od druge razločiti zamore. Omeniti moram, da se te navedene bolezni zaradi njihove kužnosti jako razširjajo in mnogokrat smrt ali druge hude nasledke učinijo. Zategadel je dobro, takšne bolezni v začetku spoznati, kar je v šolah precej lahko.

Kolera je jako nalezljiva bolezen, pri koji bolnika jako gori in doli goni, in ga po vsem životu, posebno v bedrih krč lomi. Kolera nikdar sama od sebe ne nastane, ampak se vselej iz drugih dežel vvaža. V poletnih časih se tudi domača kolera nahaja, ki je azijski zeló enaka, ali bolniki na njej navadno ne umrejo.

Koze so občno znane. Bolnik nekaj dni hira, bolé ga posebno križice, potem se mejhni rudeči blekci, najprej na obrazu izhitajo, potem po drugem životu, ki se čez 3 dni v mehurčke izpremenijo; 3 dni potem se vodena vsebina v gnoj izpreminja, ter vročina

*) Typhus po Belokranjskem = ognjenica (Vrh pri Črnomlju).

velika nastane; čez daljne 3 dni se gnojni mehurji, ki imajo v sredi luknjico, začnejo sušiti in grinte počasi odpadajo. Bolezen traja 21 do 28 dni. Hudi nasledki, katere ta bolezen zapustí, so: grčava koža, izguba pogleda, večkrat sledí jetika.

Gute imajo sedež bolezní v goltancu, i se s tem ločijo od dolí popisane davice. Bolnika bolí grlo in ne more požirati, smrdí mu iz ust, sline se mu cedé iz ust in vrat zunanje zateka. Ta bolezen je jako nalezljiva in posebno otrokom nevarna.

Škrlat obstojí navadno z gutami v zvezi v tem, da postane koža po vsem životu rudečeskrlasta in se olupí po prestani bolezní, kakor poseja. Škrlat je nevaren zavoljo sledeče splošne vodenice i zavoljo spremljajočih gut.

Davica sedí v jabelku ali duhalniku in je navadno otročja bolezen. Bolnik je hripav ali izgubí glas sčasoma čisto in posebno v noči ga tuleč kašelj popade, mu sapo zapira, dokler včasí čevkasto kožico izhita.

Vročinska bolezen nastane od pokvarjenih jedí, in slabe pitne vode, posebno ako se pitna voda z nesnago pokvari. Znamenja te bolezní so v začetku laksinanje, huda glavna bol, posebno v čeli; bolnik ne mara ničesa, ima hudo vročino in strašno žejo, ter tudi ogluší. Večkrat se primeri, da bolnik popolnoma ob zavest pride ali pa mami. Bolezen traja 13 do 30 dni. Typhus mnogokrat um oslabi, lasje izpadajo in ljudje slabo slišijo. (Dalje prih.)

Knjiga Slovenska.

§. 15.

Krščanstvo je Slovenom došlo od treh strani:

Od latinske, iz Rima, deloma čez Akvilejo (Oglej), deloma čez Salono (Solin) in Sirmijo (Srijem), po duhovnikih latinskih in laških. Z latinsko službo božjo so le-ti razširjali latinsko besedo, ktere polna je cerkvena slovenščina.

Od nemške strani, vzlasti iz Solnograda, Pasova, Rezna, po mašnikih frankovskih in bavarskih. Tudi ti so cerkveni jezik mnogotero spremenili, da imamo v njem še sedaj skoro brez števila latinskih besedí v nemški obliki in navadi. Sicer so nam Slovencem po njih došli vendar spomeniki Karantanski ali Brizinski (monumenta Frisingensia).

Od grške strani, iz Carigrada, po svečeniških grških in slovenskih. Ti so s slovensko službo božjo razširjali slovensko besedo ter ustanovili književnost staroslovensko. Zgodilo se je to v devetem stoletju, najprej po sv. Cirilu in Metodu, ktera sta tako postala blagovestnika slovanska.

Zgodovina sv. Cirila in Metoda je vsem Slovanom velike pomembe; pa je sedaj tudi dokaj znana — vzlasti, kar smo l. 1863 obhajali tisočletnico njunega prihoda na Moravsko, l. 1869 smrti sv. Cirila in l. 1885 smrti sv. Metoda. Po slavniških sbornikih in obširnih spomenikih, po knjigah, listih, časnikih in raznih narodnih glasilih so hvaležno opisovali njuno življenje in delovanje vsi rodovi slovanski. Da molčim o pisateljih starejših, ki so na pr. Dobrovský, Kopitar, Šafařík, Vostokov itd., naj omémim le nekterih novejših in nam bližnjih virov p.: Rački (Viek i djelovanje . . I. II. 1857. 1859; Pismo slovjen. 1861), Tisućnica . . u Zagrebu, Zlati Vek v Ljubljani, V. Štulc, Bilý — Majciger (1863), M. Prochazka, V. Sasinek, Ginzl, Hergenröther, M. Majar (1863 — 1885), Sbornik Velehradský itd. itd. Posebej naj imenujem dva slovenska spisa novejša, ktera vestno naznanjata vse druge potrebne vire, in to sta: „Razširjava kristjanstva med Slovenci“. Spisal A. Fekonja v Letopisu Matice Slovenske 1882 — 84, pa: „Spomenica tisočletnice Metodove smrti“. Spisal dr. Fr. Kos. V Ljubljani 1885.

8° str. 174 (Viri. Životopis sv. Cirila in Metoda. Slovenska zemlja v devetem stoletji. Zgodovinske razprave. Opazke).

§. 16.

Jako znamenita je vzlasti nam katolikom poslanica „Grande munus“, ktero je o naših verovéstnikih véliki papež Leon XIII. priobčil 30. sept. 1880, in ktera ima v sebi že nekaj zagonetek sedanjim in prihodnjim učenjakom slovanskim. Iz nje naj posnamem na pr. tole:

Ciril in Metod prava brata, v Solunu iz prav imenitne rodovine, podala sta se mlada v Carigrad na učenje ter sta v znanstvih hitro napredovala, vzlasti Ciril, da so ga iz posebne časti zvali modrijana (filosofa). Metod se umakne kmalu v samostan, Ciril pa dobi versko poslanje med Kozare v Tavriški Kerzonez (Krim), kjer najde ostanke sv. Klemena I. papeža mučenca, in se po srečno opravljenem poslu svojem vrne v Carigrad ter za Metodom v samostan Polihronov (Polychronis).

Kar se je pri Kozarih storilo, zvé Rastislav, knez Moravski, in tudi poprosi v Carigradu verskih blagovestnikov. Cesar Mihael III. mu nakloni Cirila in Metoda. Podasta se skozi Bolgarijo, povsod razširujeta sv. vero, v Moraviji slavno sprejeta delujeta z najboljšim vspehom. Papež Nikolaj I. ju pokliče v Rim. Po smrti njegovi ju papež Hadrijan II. častno sprejme, s svetinjami sv. Klemena, ter posveti oba za škofa, več učenecem pa podeli razne svete redove. Ciril v Rimu umre 14. febr. 869 ter je slovesno pokopan naposled v cerkvi sv. Klemena. Nato se vsled volje in pooblastila papeževega Metod vrne na Moravsko v svojem apostoljskem delovanju, ima pa velike težave s Svetopolkom, kateri je Rastislava nasledoval, mora v pregnanstvo, a rešen iskreno podučuje in doseže, da knez jame popravljati storjene napake.

„Spomina vredno pa je, da čuječa ljubezen Metodova prestopivši meje Moravske, kakor je bila za življenja Cirilovega segla do Liburncev in Serbov, je zdaj objela tudi Panonce, katerih kneza, Kocelja po imenu, je on podučeval v katoliški veri ter ohranil v podložnosti, in Bolgare, ktere je z njihovim kraljem Borisom vred vtrdil v krščanski veri, in Dalmatince, s katerimi je delil ter se vdeleževal nebeških skrivnost, in Korotance (Carinthios), pri katerih se je premnogo trudil, da bi jih pripeljal k spoznanju in češčenju edinega pravega Boga“.

Imel pa je sveti mož pri tem mnoge sitnosti. Tožili so ga zarad slovanskega jezika pri svetih opravilih, češ, da je sumljiv tudi v veri. Papež Janez VIII. ga pozove na odgovor, in Metod se l. 880 opraviči tako slavno, da mu papež prav rad potrdi nadškofovsko oblast, pridá nekaj škofov na pomoč v poslovanju med Slovani, ter ga pošlje s častnimi písmi nazaj na Moravsko. Metod trpi in dela neumorno, in skoro se pokaže sad njegovega prizadevanja.

„Ker ko je bil h katoliški veri pripeljal najprej českega kneza Bořivoja on sam, potem pa njegovo ženo Ludmilo s pomočjo nekega duhovnika, je v kratkem dosegel, da se je krščansko ime na dolgo in široko razširilo med tem narodom. Ravno o istem času si je prizadeval luč evangelija zanesti na Poljsko, in ko je bil sredi skozi Galicijo tje dospel, vstanovil je škofovski sedež v Levovu. Od ondod je odšel v Moskvo, kakor nekteri poročajo, ter je vstanovil škofovsko stolico v Kijevu. S temi gotovo nezvenljivimi lavorikami vrnil se je k svojim nazaj na Moravsko, in ko je čutil da se mu bliža zadnja ura, zaznamoval je sam svojega naslednika, ter je opominjal duhovnike in ljudstvo v poslednjih naročilih k čednosti, potem pa se prav mirno ločil od življenja, ki je bilo zanj pot v nebesa (6. apr. 885). — Kakor za Cirilom Rim, tako je za umrlim Metodom žalovala Moravska, zgubljenega pogrešala in mnogotero častila njegovo truplo“.

Nato kaže Leon XIII., v kako živi zvezi sta bila oba blagovestnika z rimsko cerkvijo, omenja pisma Janeza VIII. o rabi slovanskega jezika v službi božji; pravi, da so pred drugimi Rastislav, Svetopolk, Kocelj, sv. Ludmila in Bogoris skusili posebno lju-bezen naših prednikov po okoliščinah zadev in časa; našteva, koliko skrb so rimski pa-peži imeli po smrti Cirilovi in Metodovi za narode slovanske na pr. za Bolgare, Bošnjake, in Hercegovce, za Srbe, Dalmatince in Liburnce, vzlasti po cerkvi Sremski (Sermiensi) itd. Slednjič določuje, naj se god sv. Cirila in Metoda po vsej katoliški cerkvi stalno obhaja 5. julija, in naj se svetnika slovanska prosita, da z milostjo, ki jo pri Bogu imata, krščanstvo na vzhodu varujeta, ter katoličanom izprosita stanovitnost, razkolnikom pa voljo se zopet zediniti s pravo cerkvijo (Vid. Encyclica „Grande munus“. Editio slavica polyglotta. Praga 1881).

§. 17.

Po krščanstvu došlo je Slovenom i pravo pismo, prvo pismenstvo ali slovstvo. O tem kaže „Encyclica Leonova“ na pr.: „Da je Moravsko ljudstvo prav rado-ovoljno sprejelo vero v Jezusa Kristusa, k temu ni malo pripomoglo znanje slovanskega jezika, katero si je bil Ciril prej pridobil, in mnogo je pomagalo tudi sv. pismo obojnega zakona, katero je ljudstvu v njegovem lastnem jeziku prestavil. Zato se ima ves slovanski narod možu prav veliko zahvaliti, ker od njega ni prejel samo dobrote krščanske vere, ampak tudi posvetne omike (civilis humanitatis); kajti Ciril in Metod sta prva iznašla črke, s katerimi se jezik slovanski piše in izraža, in zategadelj se ne imenujeta zastoj pričetnika tega jezika (nam Cyrillus et Methodius principes inveniendi fuerunt ipsas literas, quibus est sermo ipsorum Slavorum signatus et expressus, eaque de causa ejusdem sermonis auctores non immerito habentur)“.

Velike pomembe zdí se meni v tem óziru pisemce bolgarskega meniha — črno-ritzca Hrabra, ki je bil vrstnik neposrednjih učencev in pomočnikov sv. Cirila in Metoda ter je živel za carja Simeona († 927). Omenja se v prejšnjih stoletjih tu in tam, vzlasti pa od l. 1824, kar je v Moskvi priobčil je Kalajdovič. Slovenje še pogani so pomagali si s črtami in rezami; krščeni pa so skušali za silo pisati slovénsko besedo z rimskimi in grškimi pismeni, dokler jim svet mož, Ciril, stvoril pismena slovénka, pre-loži knjige, z bratom Metodom, v dobi, katero na tanko pové. Piše namreč Hrabar:

„Krústivše že se Slovène rimškami i grúčiskymi pismeny našdaahã se pisati slo-véniskã rêči bezú ustroenia . . Po tomí že . . Bogü . . pomilovavü rodü slovéniskü, posla imü svétago Kostantina filosafo, naricaemago Kirila . . i sùtvori imü pismena tri desetë i osmí, ova ubo po činu grúčiskyhü pismenü, ova že po slovénistëi rêči . . — Ašte li vüprosiši slovéniskyjë bukarjë, glagoljë: Kto vy pismena stvorilü estí, ili knjigy prëlo-žilü? To vüsi vëdëtí, i otvëštavše rekaťi: Svëtýi Kostantinü filosofü, narycaemyi Kirilü, tui namü pismena stvoril i knjigy prëloži, i Methodie bratü ego. Saťi bo ešte živi, iže saťi vidëli ihü. I ašte vüprosiši: Vü koe vrëmë? To vëdëtí i rekaťi: Jako vü vrëmëna Mihaila císarja grúčiska i Borisa kneza blügariska, i Rastica kneza moraviska, i Kocelja kneza blatíniska. Vü lëto že otü súzdania vüsego mira: 6363 t. j. 863 (Vid. Rački II. str. 139; Šafařík 1851)“.

Jako znameniti so mi tudi letniki, ktere je spisal ruski menih Nestor, ki je živel nekako l. 1056 — 1116 v Kijevu in je v zgodbe domačega mesta vplel povéstnico o narodu ruskem in slovenskem. I njegovi letopisi so večkrat že priobčeni, o katerih imata posebne zasluge celó dva Slovenca: Žiga Herberstein (r. 1486, u. 1566) in dr. Fr. Miklosich (Chronica Nestoris 1860). Po le-tega knjigi se o prihodu sv. Cirila in Metodu k Slovenom v XX. razstavku čita na pr.:

„Slovénomü živuštemü kreštenomü, knjazi ihü, Rastislavü i Svjatopolkü i Kocelü, poslaša kü césarju Mihailu, glagoljušte: Zemlja naša kreštena, a nëstü u našü učitelja, iže by ny nakazalü i poučilü našü i protolkovalü svjatyja knigy, ne razumëjemü bö ni grečisku jazyku ni latinisku, oni bo ny inako učatü, a drugii inako, têmžiče ne razumëjemü knižinago obraza ni sily ihü: da poslëte ny učitelja, iže ny moguü sükazati knižinaja slovesa a razumü ihü . . . I umolena bysta cësaremü. I posla ja — Methodija i Kostjantina — vü slovëniškuju zemlju kü Rastislavu i Svjatopolku i Kocelovi. Sima že prišidüšema načasta süstavljati pismena azübukovinaja slovënišky, i prëložista apostolü i jevangelije . . . Po semü že prëložista psaltyri i ohtoikü i pročaja knigy . . . Methodij že posadi dva popa skoropisica zëlo, i prëložü visja knigy ispolni otü grečiska jazyka vü slovëniškü itd.“

Obražba domoljubnega čuta.

„Kar je dan brez solnca svita,
Kar je noč brez lune mile:
Oj, to človek brez iskrine
Je ljubezni domovine!“

Dr. Lovro Toman.

§. 1. državne postave za ljudske šole velü, da naj se mladina vzgojuje navno-verski, naj se ji razvijajo njene duševne moči in se ji preskrbé za nadaljno izobražbo prepotrebne vednosti in ročnosti, postavi naj se temelj za vzgojo vrlih ljudü in družabnikov (t. j. državljanov).

Nepristransk opazovalec potrditi mora, da storé slovenski učitelji (o drugih ne govorim), kar jim veleva ta §! Tü ne govorim o tem in unem, da bi zavračal one, ki učitelje ometavajo z blatom.

V mojej razpravi je: Kako izobrazimo domoljubni čut naše dece?

1. Pri vzgojitvi ima največ vpliva vzgled učiteljev, tako tudi tukaj. Za Boga, kako mora vzgojiti domoljubno mladino učitelj, ki je vse drugo prej nego domoljub?! Toda, kakor rečeno, slovensko učiteljstvo je domoljubno. Domoljub vzgoja pa vselej domoljube!

2. Ljubiti moremo le tisto, kar dobro poznamo, česar ne poznamo, tega ljubiti ne moremo! To je naravno. Ergo: Če hočeš, da bodo ljubili tvoji učenci svojo domovino iskreno, razkaži jim jo v vsej njenej krasoti!

Poznati morajo domovino! Učimo jih poznavati po znanem pravilu: od bližnjega k oddaljenemu ali od poznatega k nepoznatemu, najprej ožjo, potem širšo svojo očetnjava. Ožja naša domovina je Kranjsko (prav za prav Slovenija t. j. dežele, v katerih prebivajo Slovenci), širša domovina naša pa je Avstro-ogrsko cesarstvo.

Od rojstnega kraja (sela, vasi), ki ga užé poznajo, preidimo k opisu občine, okraja, dežele. Vse to jim opišimo vsakako zanimivo (vidi: „Učitelj. Tov“. 1887. l. „Kranjsko“, metodično obravnaval P. Gross, učit. v Zagorji). Seznanimo svoje učence z znamenitejšimi običaji ter šegami slovenskimi. Če to storimo, ljubili bodo ne le svojo ožjo domovino, nego tudi mili svoj národ! Kdor ne ljubi svojega národa, ta je gotovo slab domoljub! Opišimo jim mesta in znamenitnejše kraje naše dežele, za kar je v 3. in 4. čitanki obilo gradiva! — V tem oziru bila bi potrebna knjiga: „Domoznanstvo kranjske dežele“ (kakor imajo na koroških večrazrednicah „Heimatkunde v. Kärnthen“) z zemljevidom in kratkim zgodovinskim pregledom. Za spoznavanje Avstro-ogrske monarhije je v čitankah obilo gradiva. Treba ga je le razumno uporabljavati.

3. Učence svoje seznaniti moramo tudi z zgodovino naše domovine (ožje kakor širše); žalibog, da so naše čitanke v oziru na slovensko zgodovino pomanjkljive! Kakor je znano, poučuje se zgodovina najuspešneje v životopisnej obliki.

4. Domoljubni čut gojí se tudi z deklamovanjem in pevanjem primernih pesnij.

5. Jako vplivajo na navzetna srca nežne mladine domoljubne svečanosti n. pr. ob priliki godov ali rojstnih dni Nj. veličanstev itd. Te naj se vršijo kolikor mogoče slovesno! V tem oziru se, žalibog, na nekaterih krajih premalo storí! — Pripomniti moram, da le na národni podlogi ustanovljena šola more vzgojevati značajne domoljube. Pravijo: „Vzemi človeku vero, vzeli si mu vse!“ Jaz pa še pristavim: „Vzemite našej deci materini jezik, vzeli ste ji premnogo!“ Raznárodnenci so bili vselej in bodo največji fanatiki v vsakem oziru! Oni so neznačajniki in najslabši verci in državljani!

Primerov ni treba iskati daleč! Deca se mora istotako vzgojevati na verski podlogi. Brezverec ne ljubi ne svojega národa, ne domovine (morebiti navidezno iz sebičnosti)! Takih domoljubov nas obvaruj Bog!

Če se vzame vse to v poštev, vzgojevala se bode mladina, koje gaslo bode: „Vse za vero, dom, cesarja!“

Posebno letos ponuja se učiteljstvu lepa prilika navdušiti mladino za dom in vladarja. V 2. dan decembra t. l. bode namreč 40 let, kar je nastopil vlado naš preblagi cesar Franc Josip I. Praznujmo to 40letnico dostojno in vnela se bo mladina naša v domoljubnem ognji! Razun običajnih svečanostij, bi jaz še pripomnil, naj se v vsakej vasi v večni spomin vsadí kako „cesarsko drevo“ (lipa ali kako sadno drevo). Če je pa mogoče ob poti kje cel drevored! Ob tej priliki naj bi se delila tudi knjižica „Cesar Franc Josip I.“, ki naj jo priredi domoljuben pisatelj, — ali tudi svetinjice z vladarjevo podobo in primernim napisom. Po mojem mnénji bi pa bilo najbolj umestno, če si napravi vsaka šola svojo zastavo s pomočjo domoljubnega in radodarnega občinstva. V 2. dan decembra naj se s primerno slovesnostjo blagoslovi in tisoč in tisoč nedolžnih src mile naše mladine bode vzkipelo k večnemu Bogu ter navdušeno klicalo:

„Bog obvaruj
Nam cesarja, Avstrijo!“

V Dobropolji v 18. dan marcija 1888. l.

Zupánc Ivan,
učitelj.

Slike iz národne vzgoje.

Sestavil Ivo Trošt.

III.

Naša národna vzgoja je tedaj silno pomanjkljiva. Morda mi kdo tù seže v besedo rekoč: Motiš se! Ker pa drevo ne pade na prvi mahljaj, upam se tej kategorični trditvi nekoliko ugovarjati. Marsikedo se še spominja, da je slišal tožiti (če ne tudi učiniti) rekoč: „Kadar nisem jezen, ne morem otroka kaznjevati. Zadosti ga „okrcam, ako se razgnjevím“. Poznal sem svoje dni očeta, ki je trdil, da je palica potrebna, da brez nje ni lahko vzgajati dece. Toda ko ni bil jezen, smel je otrok počenjati, kar je hotel. Sevéda je mož tudi kmalu bridko čutil posledice take jednostranske vzgoje. — Nekdo ni svojih otrok celó nikdar tepel, nikdar svaril, le če mu je kdo napravil kako škodo, obdeloval ga je — joj!

Ne vem, od kod to, da ti otroci svoje rednike še spoznavajo in spoštujejo (če jih!) kot roditelje. Bržkone je to le — navada. Ako kdo kaj pripomore k temu, to je pač

le narava jedina . . . Kam pridemo, ako bode narava glavnim faktorjem roditeljske sreče? Ali poglej, dragi kolega, čitaj vsakdanje novice v časnikih, osobito v onih, ki sezajo preko periferije naše tesne domačije in čital bodeš najgroznejše čine, ki nikako ne kažejo, da je tak otrok dobival po svojih roditeljih blagovonjajoči miris dobre vzgoje. Kam pridemo — moram zopet vprašati — ako bode le narava sama gospodarila z deco!

„Le malo nam je prirojeno, mnogo pa prigojeno“.

Ne mislim tukaj naše inteligencije, ker tû storé (nekoji) barem kolikor morejo in kolikor dopuščajo v to moderne učilnice naše. Recimo: dečke pošljejo v mesto v šolo. Če je deček nesel z doma v svojem srci dobro seme, rodilo bode dober sad. Človek bode s časom, kakoršnih želí družba človeška. Če ni vzprejel od roditeljev svojih prave podloge, enakomerne naobrazbe svojega spoznavanja, osobito pa čutenja in teženja, likal se bode in rastel liki samonikla mladika iz tal matere zemlje — kakor bo hotela usoda in nebrzdane strasti njegove.

Naša inteligencija pošilja tudi deklice v šole. Vender nismo tako, kakor nekdanji Špartanci. Slovenske deklice se naučé v višjih šolah in izobraževališčih mnogo potrebnega, a še več nepotrebnega. Učé se celó francozkemu jeziku, da nemščine še ne omenjam, ker ta je užé tako povsod; le slovensko pišejo te naše Amazonke — salamenski. Bodi užé, kakor hoče. I pri njih je malone isti rezultat, kakor pri dečkih: če ni bilo srce domá prav obdelano, moderni nauki je bodo težko. In take deklice postanejo gospodinje — matere, o Bog nas varuj! Znajo se v salonu lepo vesti sè svojimi častilci, znajo koketovati tû in tam, samo ne s kuhalnico in pozneje z deco. Ali da pustim to stran za sedaj v svoji časti, ker bi utegnila biti kaka „slovenska deklica“ huda na me. Lehko bi se prav hudo opekel. Ali še enkrat prej ko pomočim pero v drugo, pravim: Krasotica, mila hčerka slovenska! — ne jemljem „pars pro toto“.

Da se pa ozremo v nižjo plast našega národa! To ljudstvo ne pozná skoro nikake vzgoje. Šola storí kar more, ali pri razmerah, omenjenih pod II. še tega ne. Sicer pa priprosto ljudstvo vé prav malo, kako treba ravnati v tej ali v tej dôbi z otroci, ali pa v vseh skupaj — nič. Ne bodem tajil, da sem čital E. De Amicis-ovo: „Cuore“, ali to je le ideal. Takih roditeljev ne dobiš pod solncem, ali „Enrico“ je po drugi strani zopet človek. Tedaj le človek in lahko se mu približujemo.

Duhovniki sicer učé našo maso ljudstva, trudijo se v propovedih in kerščanskem nauku, da vcepijo deci nekaj morale. Ali to se vse razkadí pred 15. ali 16. letom, ker ni nikogar, da bi skrbno gojil vsajeno cvetico. Roditelji domá ne vedó nič. Dostikrat se celó posmehujejo otroku, ko hoče storiti nekaj, kar mu velewa srce, a brani hišna ne- navada. V cerkvi morda še kdo sliši, da ne smemo deci kratiti zaslužene kazni — tudi s šibo, toda, kako se ta uporablja, povedal sem prej.

Naša sl. družba sv. Mohora izdala je užé mnogo knjig, a še malo, ali da prosto- dušno povem, nič te stroke.

Morda je tû in tam kaka verskega obsega, ki objema nekoliko i- vzgojno stran, ali tega naš ljud mnogokrat ne razume in ne zna ter ne more uvajati v življenje, ker je „sveto“. Ali ne bi bilo potrebno, pomagati národu v njegovih koreninah. Ljudstvo treba je poučiti, kako naj ravná z največjim zakladom svojim — z otroci.

Mnogo je kriva temu žalostnemu stanju nesloga mej učiteljstvom, roditelji in duhovščino. To so vender faktorji, kojih vkupnega dela produkt je prava vzgoja. In žalibože, baš ti, po krivdi enega ali druzega so včasih tako nasprotni! (Dalje prih.)

Otroška trmoglavost.

Raznovrstna je nprav otrôk, katera se v njih najpreje po domáči vzgoji véépi. Kakor drevo snažiš, oskrbljuješ, čediš itd., také bo rastlo; isto je pri otrocih. Mar ni podobno dete malemu divjaku, katerega moramo cepiti, plemenititi z dobrimi plemenitimi cepici, ako hočemo, da bode rodilo dober, žlahten sad? Hočeš otroke dobre, plemenitega srca imeti, vzgojaj jih i také.

Zakaj pa vender niso vsi také vzgojeni? — Ker jih vsakteri ne zna in ne vé prav vzgojevati. Kolikokrat, in ne samó pri nas, temveč i drugej, bilo je užé izrečeno, da ima dom sè šolo delovati, da imata šola in dom drug drugega podpirati. So pa še stariši, ki tega ne vedó, ne uweje in ne znajo, ki ne cenijo šole ter ne gledajo na izomiko svojih mlajših. Zato vidimo v šoli različno vzgojene otroke. A znano je, da jabolko ne pade daleč od jablane; zato i otroci dobé značaj svojih starišev, so ali zeló mehko, ali zeló ostro vzgojeni.

Kolike vrednosti je pač tó, da bogatejši stariši za svoje otroke navlašć dobre vzgojitelje vzdržavajo. Pregovor: „S kómur se pajdašiš, tak dostaneš“, nam tudi tó potrjuje.

Slaba je pač premeška vzgoja otrôk in taka večkrat napravi otroka trmoglavega ali svojeglavnega. Težavno je poučevati take otroke posebno pa prvence. Ako ga vprašaš kaj, kar gotovo vé, ne odgovorí ti; ako mu poveš, ne izreče za tebój. Vse dela po svoji glavi, mislé, da je domá in da sme delati, kakor domá. Precej v začetku nam dela taki veliko preglavico.

Ne smemo pa soditi vsakega také, ker mnogi je boječ, ali ima kako drugo napako; zato je pač dobro, da učitelj sè stariši govori o učencevih navadah, o njegovih napakah. Pa kaj, ker je marsikatera mati rada slepa in še napak svojih otrok noče viditi, še manj pa jih drugim praviti. Zatorej dostikrat to ni mogoče, mora se potem v začetku zeló natančno opazovati učenca, da se spozná njegova nprav, njegova svojstva in navade. Koliko pregreho bi učitelj učinil, ako bi n. pr. otroka kaj povprašal; otrok bi molčal, on bi ga pa za-to také kaznjeval. Natanko je treba tû premisliti, zakaj otrok ne odgovorí. Mogoče še tega nikdar ni slišal, ali je vprašanje preveč zapleteno, ali je pa otrok boječ, raztresen, neposlušen, trmoglav itd. Bistri um učiteljev se s časoma kmalu privadi, da razsoja te prikazni. On pa tudi vé, da vse prej z lepo poravná, ako je le mogoče, potem še le resneje, ako se s prvim nič ne opravi; zatorej pušća kazni v najoddalnejšem predalu svojih pripomočkov in poseže po-nje v največji sili, ko uvidi, da drugi pripomočki ne pomagajo. Le ljubezen vzbudi in pridobi si ljubezen drugih. Ravno ljubezen je prva, katera na trmoglave otroke vpliva in jim to trmo šestokrat odpravi. Z ljubeznijo prisojíš si srca vseh otrôk také, da si pravi vladar svoje male državice — šole. Ne ravnaj tedaj po vojaško, ker imaš pred seboj še otroke, katere moraš v pametne in poštene ljudi preustrojiti! Ne ravnaj strogo ž njimi; vcepi jim pa tudi pravi kal vere, ker vera je, ki trmoglavost pobija in nareja ljudi krotke.

Ker pa nekateri vender ostanejo, kakoršni so bili, ali se še celó kasneje pohabijo, da radi kljubujejo, se svojeglavno protistavijo, potem se vé, da je treba prvo sè stariši posvetovati se, kaj naj bi s takimi storili. Ako so stariši premeški, ali če celó otrokom potuho dajejo, potem naj šola resneje ravná, a vender postav naj ne prezré in naj ne uporablja sredstev, katera niso dovoljena; ako pa stariši sami prav kaznujejo, potem je pa zopet boljše, da kazen v šoli popolnoma izostane, ali, da se rabijo milejša sredstva za kazen.

Ker trmoglavost gotovo ne napravlja dobrih ljudi, zato jo je treba zatirati, kjer koli se zasledí.

Zapomni si pa, da ako pri učencu zasledí trmoglavost, odstranuj jo takoj v začetku, najprej ljubeznjivo, potem, ako tó ne izda, še le resneje. Vender pa pazi, da tvoja miloba ne gre prenizko, da bi otrokom še celó z lepimi obljubami hotel trmoglavost odpraviti, s tem bi jih le za trenotek oslepil, a potem jim šele pravo trmoglavost utrdil. Kadar si pri otrocih, bodi vselej to, kar si; občuj pa ž njimi po otroško!

Zdravko.

U č i l a.

(Spisal **J. Lapajne.**)

(Dalje.)

Važen je ukaz, ki govori o redu okrajnih učiteljskih knjižnic. Tù se v §. 1. določuje, da sme odbor teh knjižnic umišljevati si taka učila, katerih si posamezni kupiti ne more.

Pri vseh učilih je treba pred očmi imeti to, da slike in črke in drugi deli na njih niso premajhni in predrobni, da se otroško okó preveč ne napénja in kratkovidnost preveč ne pospešuje, kajti še drug ukaz (s 26. nov. 1878. l., št. 15213) priporoča, da učitelji pazijo, da otrokom vid ne oslabí.

Važna je naredba, s katero se šolske oblasti opozorujejo, da morejo pri vojaško-zemljepisnem zavodu naročevati izdelovanje velikih stenskih kart posameznih okrajev in mest. Naročila se vzprejemajo pa le tedaj, ako se želí imeti najmanj 200 kart, od katerih stoji ena 2—4 gld. (naredba od 29. febr. 1880. l.).

Z ukazom s 15. jan. 1876. l. je določeno, da učila za prirodopis in fizikalno-kemijske aparate ne potrebujejo ministerijalnega odobrenja.

Pri prirodopisnem uku se gleda — v smislu tega ukaza — na krajevne predmete in posebne potrebščine posameznih šol. Na mnogih krajih užé domače prirodnine in šolski vrt dajó dovolj nazornih učil; zato ne gre dajati splošnih postavnih navodov za prirodopisne zbirke na ljudskih in meščanskih šolah. To pripušča ministerstvo okrajnim in deželnim šolskim oblastim, da odločijo v posameznih slučajih.

Poskusi v fiziki na ljudskih in meščanskih šolah izvršujejo naj se le z najenostavnejšimi pomočki; učenci naj se le bolj opozorujejo na najvažnejše fizikalne in kemijske premembe v življenji in na prikazni v naravi. Potem bode za plodoviti pouk v fiziki na ljudskih šolah le malo aparatov treba. Zbirka fizikalno-kemijskih aparatov bode za različne šole različna; o tem bodo okrajni in deželni šolski svéti v posameznih slučajih z ozirom na učne načrte odločevali.

Z ukazom z 8. marcija 1877. l., št. 2123, je priobčen zapisnik učil za risanje, pa ne za občne ljudske šole, ampak za meščanske in obrtno nadaljevalne šole in druge učilnice. Sličen ukaz je z 10. dec. 1879. l., št. 15886.

Imeniten je §. 8. državne šolske postave, drugi odstavek, ki se glasi:

Okrajno šolsko nadzorstvo izbira in določuje, zaslišavši okrajno učiteljsko konferencijo, izmed dopuščenih knjig in beril tiste, katere naj se rabijo.

§. 63. državne šolske postave térja, da je telovadišče pri vsaki šoli in po možnosti tudi vrt za učitelja in kmetijsko poskušališče.

O učilih (samoučilih, orodji, blagu) za ženska ročna dela govori §. 80. šolskega in učnega reda, po katerem morajo stariši in krajni šolski svéti (občine) za to skrbeti. O

določbah, po katerih se je treba ravnati, da se odobri novo učilo, nočemo razpravljati, ker se te le redko rabijo.

Dobro si je zapomniti ministerijalni ukaz, po katerem učitelj ne sme od učencev térjati, da si poleg knjig, katere so za pouk nepogojno potrebne, naročijo še drugih knjig ali učnih pomočkov. Sploh se mora na to gledati, da se prihranijo učencem vsi neopravičeni troški za učne pripomočke.

Raznovrstna učila.

Učil je užé skoro kot listja in trave. Prištevati smemo k učilom v širjem pomenu besede vse, kar učitelja in učence obdaja. Vsi predmeti, kar jih je v obližji, so več ali manj vredni, da se učitelj ž njimi bavi in da učitelj ž njimi otroke seznaní. Sevéda, učitelj seznaní otroke s predmeti, ki so v šoli, s šolsko sobo, s šolskim poslopjem itd.

Tedaj so tudi učila: miza, stol, klop, kreďa, goba, črnílo, pero, svinčnik, knjiga, pisanka itd. In res se govóri tudi o teh in enakih stvaréh v časnikih in knjigah, ki razpravljajo o učilih. Pa tudi stvari, ki so zunaj šole, v okolici, v naravi, prištevajo se v širjem pomenu k učilom. Tedaj gozd in drevje, polje z žitom, njivo z zelenjavo, hlev z živino, tíči v zraku in ribe v potoku — vse to je učilo. In človek sam je učilo, s katerim se je baviti slehernemu učitelju in učencu.

Učitelj ima torej užé sam na sebi in v svoji najbližji okolici dovolj učil. Skoro da mu ni treba iskati „umetnih“ učil, vsaj mu užé narava sama ponuja toliko pripravnega, s čemur mu kaže seznaniti gojence. Pa vsaj eden najiménitnejših pedagogov, Pestalozzi namreč, ni v svoji siromašni šoli drugače postopal, kakor smo užé povedali: „Soba, stene, zidovi, hodniki, orodje, obleka in dr., to so bile njegove knjige. (Dalje prih.)

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt**.

III. Zgodovina šolske občine.

Ker je, kakor je v začetku tega opisa užé omenjeno, šolska občina ob jednom tudi župnina, veljajo te zgodovinske črtice i za župnino.

Župnina Blagovica bila je pred l. 1787. podružnica velike župnine Dob.

Leta 1518. pa je cesar Maksimilijan I. župnino Dob s podružnicami vred podaril stolnemu kapiteljnu Ljubljanskemu. Papež Leon X. pa je omenjeno župnino tudi inkorporiral.

Župnina (kapelanija — lokalija) ustanovljena bila je l. 1787. Prvi duhovni oskrbnik bil je Andrej Prešern, iz Mošenj na Gorenjskem domá.

Da so bili pa užé pred 1787. letom stalni duhovniki tù, to priča ustanova iz l. 1345.

Da je bila tù ob času, ko so gospodarili Blagoviški vitezi, kapelica, katero je oskrboval stalni kaplan, priča tudi neka, mašnej knjigi podobna knjiga, tiskana l. 1736.; na vnanji strani platnic je pisano:

„Hic liber est filialis ecclesiae Sti. Petri in Glogowitz comparatus ad usum curatorum localium 1762“, t. j.:

„Ta knjiga je podružnici sv. Petra v Blagovici pripravljena (namenjena) v rabo tukajšnjega kurata“.

Svet, na katerem danes cerkev stoji, bil je nekedaj vlast Blagoviških vitezov.

Užé iz l. 1345. omenjena sta dva teh bratov — vitezov Blagoviških.

Tedaj užé stal je na mestu sedanje cerkve grad, katerega vitezi so zapovedovali Blagoviškej in Zlatenškej dolini.

Kdo so bili in kedáj so se tû naseli, o tem se vé malo!

Valvazor pripoveduje, da so bili domačini, a doma imenovati jim le ne vé!

On jih imenuje različno; enkrat čita se: „Globitzer“, „Glowitzer“, akoravno je on sam imé „Glogowitzer“ čital.

Vitezi sámi imenujejo se: „von Glogowitz“, „Glogobitz“, „Glagowitz“, „Klagowitz“ in „Globitz“.*)

Najstareji vitez Blagoviški bil je Bertold. Imenuje se okoli 1273. l. z imenom „de Loggewitz“ kot najemnik posestev „Žiganja Vas“ na Gorenjském in „Račje Selo“ na Dolenjskem.

V raznih starih, srednjeveških listinah podpisani so:

L. 1278. Henrik „de Glogowitz“, l. 1319. pa Vilhelm „von Glogowitz“ in 1324. brat njegov Tomaž „von Glogowitz“.

O gradu, kateri je tû stal, čita se v zgodovini prvokrat v omenjeni listini iz l. 1345.

V poznejših stoletjih služilo je mnogo Blagoviških vitezov v cesarskej armádi.

Valvazor imenuje l. 1446., v boji cesarja Friderika IV. z Ogrí, viteze Jörg, Jakob in Hans „Globitzer“, kateri so se v vrstah cesarske armáde bojevali zoper Ogré.**)

Ko so Turki l. 1529. prvokrat Dunaj oblegali, bil je v cesarskej armádi Hans Globitzer stražmojster.***)

V 16. in 17. stoletji pa so se „Glowitz“-erji preselili v sosedne dežele. Nahajamo jih na Štajerskem in Nižjeavstrijskem. Zgodovinar Wissgrill imenuje jih mnogo.****)

Pozneje postali so baroni. Tû se imenuje l. 1637. Gregor Krištof plemenit „Globitz“. V mladosti bil je dvorjanič pri cesarji. Pozneje je vstopil v cesarsko armádo, bojeval se hrabro s Turkom. Umrl je l. 1701. in zapustil šest otrok.

V 18. stoletji zamrl je ta slávni rod vitezov Blagoviških, kojega člani so v raznih stanovih častne stopnje zavzemali.

Poslednji, Karol Josip pl. „Globitz“, imenuje se v zgodovini l. 1716. kot vitez nemškega réda.

Se vé, da je grad in ž njim gotovo i kapela v téku sedemnajstega in osemnajstega stoletja, v viharnih dobah razpadla. Kjer je pred sto in sto leti ukazoval in gospodaril vitez, tam stale so razvaline. Še sedaj vidi se nad Bizeljem, na severnej strani pokopališča globok rôv.

Blagoviški vitezi imeli so i svoj grb. Wissgrill opisuje ga v „Niederösterreichische Ritterstandes Matrikel“ III., 340 — sledeče:

„Modri ščit; v ščitu stoji lev z odprtim žrelom; v kreppljih drži belo krvavečo volčjo glavo kot plen. Nad ščitom je zlata čelada, na njej pa pol leva“.

Pozneje, ko so baroni postali, imeli so sledeči grb:

*) Po črki G (Glogowitz) mesto „Blogovitz“ — „Blagowitz“ dobila je vas i slovansko imé „Blagovica“ (glog = Weissdorn) — „Weissdornstätte“.

**) Valvazor, X. 287, 288; Valvazor, XV. 343.

***) Valvazor XV. 427.

****) F. K. Wissgrill: „Schauspiel des N. Oest. Adels“, II., 337. Wien 1796.

„Zlat, kronan stoječi lev v modrem polji; nad tem tri čelade z rogovi: na prvej dva rogova, jeden navspol modro-rumen, drugi rumeno-moder, na drugej rastoč rumen lev in na tretjej žolto-modra razdeljena perót“.

Ko so Francozi l. 1809. od treh strani napadli Avstrijo, prišli so čez Beneško i na Kranjsko. Njih čete pomikale so se po Dunajskeje cesti dalje skozi Črni Graben. Zasedli so Kranjsko, katerej, zjedinjenej z delom Hrvatske in Dalmacije, so dali imé Ilirije.

(Dalje prih.)

Književnost.

„Slovenska slovnica za prvence“. Spisal Andrej Praprotnik. Šesti popravljeni in pomnoženi natis. Veljá zvezana v platnenem hrbtu 32 kr. — V Ljubljani, 1887. Založil pisatelj. Natisnil J. R. Milic. Naprodaj v J. R. Milicevi tiskarni. — **Ta šesti natis „Slovenske slovnice za prvence“ je z ukazom nj. eksc. gospoda mlnistra za bogočastje in uk z 8. marcija 1888. l., št. 332 kot učbena knjiga na splošnih ljudskih šolah sè slovenskim učnim jezikom dopuščen.**

Strijc Tomova koča ali življenje zamorcev v robnih državah svobodne severne Amerike. Angleški spisala Henrieta B. Stowe. Iz nemškega poslovenil Fr. Malavašič. Drugi popravljeni natis. V Ljubljani. Založil in izdal Janez Giontini. 1888., m. 8. 228 str. S štirimi lesorezi. Cena v polplatno vezani knjigi 70 kr., s pošto 75 kr. Ta knjiga je prav primerna knjižnicam za (večje) učence.

Stritarjevih zbranih spisov izšel je užé 38. snopič.

Dopisi.

Iz Maribora. Pesmarico za slovenske ljudske šole v treh delih bode izdal Gabrijel Majcen. Prva stopnja na podlogi Miklošičeve »Začetnice in prvega berila«, Praprotnikovega »Abecednika«, Razinger-Žumerjevega »Abecednika« in »Prvega berila« istih dveh sestavljateljjev, torej vseh beril za prvo stopnjo, se dobí užé o velikonočnih praznikih pri založniku Th. Kaltenbrunner-ju, bukvarju v Mariboru. Knjižica, ličnega formata in trpežno vezana, obseza 54 pesmi z napevi, katerim je pridjan tudi drugi glas, naj ga pojó učenci, ali naj ga godé učitelj. Napevi so, kar priznajo strokovnjaki, ki so rokopis videli, lepi in se bodo gotovo naši mladini kmalu prikupili. Ker so pesmi zajete le iz navedenih beril, ni dvomiti, da vis. c. kr. ministerstvo to neobhodno nam potrebno učilo potrdi. En komad veljá 15 kr., dvanajstim pridava se jeden povrhu. Druga stopnja na podlogi »Drugega berila« in razširjena z najlepšimi užé potrjenimi in pevajočim učencem primernimi pesmami izide štirinajst dni pozneje po ravno isti ceni. Tretja stopnja utegne iziti v jesen. (»Popotnik«.)

Iz Postojinskega okraja. V dopolnilo na zadnji svoj dopis o posvetovalnem shodu za ustanovitev učiteljskega društva za Postojinski okraj se usojam gg. sodrudnikom in sodrudnicam i šolskim prijateljem še to-le poročati. Da ne bi imel kedó nepotrebnih skrbi, moram omeniti, da sem omenjeni shod naznanil pravočasno Postojinskemu c. kr. okr. glavarstvu, koje mi je poslalo v dopisu z dné 16. marca t. l., štev. 3867 nastopni ugodno rešeni odlok:

In Gemässheit der Bestimmungen des §. 2. des Gesetzes vom 15. November 1867 über das Versammlungsrecht, Nr. 135, R. G. Bl., bescheinige ich hiermit den Erhalt Ihrer Anzeige vom 15. März 1888, betreffend die Einberufung einer auf geladene Gäste nicht beschränkter Versammlung nach St. Peter, welche dort am 3. April d. Jahres, 4 Uhr nachmittag in den Gasthauslokalitäten des Herrn Korošec zur Vorbesprechung behufs Bildung eines Bezirkslehrervereines abgehalten werden soll.

K. k. Bezirkshauptmannschaft in Adelsberg den 16. März 1888.

Zbašnik m/p.

Pravila ima pisatelj teh vrstic užé pripravljena. Zberimo se torej dné 3. aprila v mnogobrojnem številu v Št. Petru ter pokazimo se, da smo zavedni in uneti za ugled svojega stanú.

Časi so vzbiljni ter združitve nam je treba, da bomo zamogli združeni v jedno telo delovati v prosep šolstva ter v korist učiteljstva slovenskega.

„Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi,
A delo in trud naj Bog blagoslovi!“

— mn —

Iz Blagovice. Upam, da mi p. n. gg. deželni poslanci ne bodo v zeló šteli, če jim povem, da so prošnje ljudskih učiteljev za izboljšanje njihovega gmotnega stanja vender le malo preveč površno pretresovali, kajti učiteljstvo je postalo vsled novih šolskih postav faktor, s katerim je treba tudi računati ter mu gmotno pomagati, sicer bomo opešali ter ne bomo mogli zvrševati vzvišene naloge, koje nam ljudstvo in država nakladata. Živež postaja vedno dražji; oblačiti se moramo stanu primerno in skoro moralično prisiljeni smo, da moramo vsako národno društvo in podjetje podpirati; kje so potem še razni šolski časopisi in knjige, da se moramo naobraževati? Pa vse to bi znabiti še zmagoval neoženjen učitelj. Kaj je pa pričeti oženjenemu učitelju z kopicó otrok, katere mora svojemú stanu primerno vzgojevati? — Tako dopisovalec »Učiteljskemu Tovarišu« v 4. številki.

V kratkih potezah izrečene so vse naše težnje. Dovoliti blagovolite pa še meni, da i jaz o tej važni reči spregovorim.

Kaj nam je storiti sedaj, ko je deželni zbor odklonil, nam zboljšati plače? Prosim složno za povišanje plač, kakor jih imajo naši sotrudniki na Koroškem. Gospod dopisovalec trdi, da bi se letni troški zvišali za celih 48.500 gld. Na podlogi popolno verjetnih statističnih dat, podajam vam tukaj, dragi tovariši »Pregled« učiteljskih plač, kakoršne bi nastale, da se nam uredé plače, kakor jih je uredil deželni zbor koroški.

Plače učiteljev.

po gld.	10%	80%	60%	V k u p	
700	23	—	—	16.100	} 220.789 gld.
600	46	—	—	27.600	
540	154	28	25	103.265	
480	83	51	50	73.824	

Ako odštejemo od te vsote 6 učiteljskih plač (deželni odbor navel jih je 454, jaz 460) po 400 gld. Z 2.400 gld., znašala bi vkupna svota 218.389 gld. mimo sedanjih 208.200 gld. Razloček znašal bi samo še 10.189 gld. Od te vsote pa bi se še lahko, kakor sem užé nekje drugje pisal, pri točki: »podpora učiteljem«, odbilo 4.100 gld. Na ta način pa deželni zbor ne poviša učiteljskih plač za več nego samo za 6.089 gld.

Ogledimo si pa sedaj še denarno stanje, ako se nam dovolé petletnice po 50 gld. Provizoričnih učiteljev in učiteljic

je 75 in 79 stalnih učiteljic. Odštejemo te od vkupne vsote 460, vidimo, da dobiva potem le 306 učiteljev petletne doklade po 50 gld. Prvo leto bi se dežela obremenila z novimi 610 gld.; zadnje to je 30. leto še le s 15.300 gld. Gospóda moja! številke jasno govore. Prvo leto plačala bi dežela vsem učiteljem 6.699 gld., a še le 30. leto 21.389 več kot sedaj. Kateri učitelji — slišim marsikoga prašati, naj bi pa po tvojem mišljeni dobivali plače I., II., III. in IV. plačilnega razreda? Na to odgovarjam:

Plačo I. razreda, vodje štirirazrednic. (Ker se dve trorazrednici v kratkem razširiti, bode jih potem ravno 23). V drugi plačilni razred vrsté naj se vsi nadučitelji trorazrednic, vsi drugi učitelji štirirazrednic in nekaj nadučiteljev dvorazrednic. V tretji razred nadučitelji dvorazrednic, vsi drugi učitelji trorazrednic in vsi tretji in četrti učitelji štirirazrednic, vse učiteljice dekliskih dvorazrednic in nekaj učiteljev enorazrednic. Plačo četrtega plačilnega razreda dobivajo ostali učitelji enorazrednic, vse učiteljice tro- in dvorazrednic. Učiteljice tro- in dvorazrednic, ali ne tudi učitelji? Ne! kajti obligaten predmet za deklice so tudi ženska ročna dela, zato naj pa bode na vsaki tro- in dvorazrednici po ena učiteljica. Vsako tako izpraznjeno mesto moralo bi se razpisavati za učiteljice, vsaj bi vender ne bilo treba za ženska ročna dela 1.200 gld. podpore dovoljevati.

Res, da bi bili začasni učitelji slabo plačani, a pomisliti je, da v isti meri lahko neoženjen s 300 gld. živi, kakor oče s kopicó otrok, koje ima stanu primerno vzgojevati. Povsod je avancement, le učitelj na Kranjskem je, kadar se stalno nastavi »degradiran«. To je krivica.

Mislím, da ste me, dragi tovariši, to je moj namen, razumeli. »Prosíte in se vam bode dalo«, pravi sv. pismo. Tudi jaz vam kličem: Prosimo, a prosimo složno in uspeh nam je gotov.
P. Pogačnik.

Iz Ljubljane. (Zahvala). Slavno društvo kranjske hranilnice je v svojem občnem zboru 22. preteč. m. v podporo ubogim učencem I. mestne šrazr. deške ljudske šole podelilo 150 gld. in v podporo ubogim rokodelskim učencem v obrtnijski pripravljalnici pri tej šoli pa 50 gld., za katera blagodušna darova se imenu obdarovancev prísérčno zahvaljuje
voditeljstvo

I. mestne deške ljudske šole.

— (Zahvala). Slavna deželna hranilnica v Ljubljani je tudi letos, kakor druga leta podarila »Národní Šoli« za napravo učnih pripomočkov ubožnim šolam, lepo svoto 200 gld. Za ta mnogo cenjeni dar zahvaljuje se najtopleje

Odbor „Národne Šole“.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gspdc. Emilija Gusl, podučiteljica na šesterorazredni mestni dekliški šoli v Ljubljani, imenovana je učiteljicam, in na njeno mesto pride gspdc. Marija Wessner, učiteljica v Krškem.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Učiteljeva in šolskega voditelja služba v Razdrtem s 400 gld. letne plače in s 30 gld. opravilne doklade in s stanovanjem se bode stalno umestila. Prošnje naj se postavnim potom do 30. marcija 1888. l. vlagajo pri c. kr. okrajnem šolskem svétu v Postojini. Na dvorazredni ljudski šoli v Koprivniku se bode stalno, ali začasno umestila druga učiteljska služba s 400 gld. letne plače. Prošnje naj se predpisanim potom do 8. aprila 1888. l. vlagajo pri c. kr. okrajnem šolskem svétu v Kočevji.

Naznanilo.

Najprikladnejše darilo za piruhe so: **Josip Cimpermanove pesmi**, ki so izšle ravno kar pri podpisani knjigotržnici — založnici, kjer se dobivajo, kakor se je užé naznanilo, mehko vezane po 1 gld. 20 kr., elegantno v platno vezane z zlatim obrezkom pa 2 gld. Poštšina vsakemu zvezku je 10 kr. — Naročnina se pošilja najprikladneje s poštnimi nakaznicami.

Da so Josip Cimpermanove pesmi vsega priporočila vredne, treba nam pač ni trditi; o tem so izvestno uverjeni vsi prijatelji leposlovju našemu, ki so kedaj čitali: Dunajski in „Ljubljanski Zvon“, „Kres“ itd. — In takisto sodijo o njih prvi književniki naši. Izborni naš pesnik je zbral plodove svojega uma in srca v skupino, kateró tukaj ponujamo vsemu inteligentnemu občinstvu slovenskemu nadejé se, da nas pri našem podjetji izdatno podpira na prospéh in část književnosti naše.

Janez Giontini

v Ljubljani.

Listnica upravníštva. Vsem p. n. gg. naročnikom uljudno naznanjamo, da ni bil naš namen, le nekaterim gg. naročnikom ustaviti „Učit. Tovariša“, marveč smo hoteli s tem jedino le stvar urediti; ako reda ni, se vé, da je potem nemogoče dalje kaj voditi. — Naznanili smo v 1. številki letošnjega leta, da prosimo vse one gg. dosedanje naročnike, kateri želé „Učit. Tovariš“ še dalje dobivati, da nam blagovolé vsaj naznaniti po dopisnici; a bilo je zaman. Tja v en dan pa tiskarna gotovo ne more pošiljati ničesar, ker vsiljevati komu kaj ni lepo, a brezplačno pošiljati pa — ni mogoče. To zadevo smo sedaj uredili in nadejamo se, da so tako zadovoljni vsi p. n. gg. naročniki, kateri so nam ostali zvesti ter podpirajo naš edini slovenski učiteljski list na Kranjskem.

Upravníštvo.